

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ETKİLİ VE HIZLI OKUMANIN GELİŞTİRİLMESİ

Doç. Dr. Gönül AKÇAMETE*

Doç. Dr. Firdevs GÜNEŞ**

PROBLEM

Bu araştırma, etkili ve hızlı okuma programlarının, üniversite öğrencilerinin gelişimine etkisi saptamak üzere yapılmıştır.

Okuma, sadece bilgi edinme işi değildir. İnsanı bütünüyle, hem kişisel hem de toplumsal yönden etkileyen bir deneydir. Bedensel ve ruhsal gelişimin sağlıklı olmasında, düşünme ve duyarlılığın gelişmesinde, kişiliğin ve insanlığın kurulmasında en önemli etken etkili okuma becerisi edinmektir. Etkili ve hızlı okuma becerisi kazanma okulda ve okul sonrasında başarının ilk koşuludur.

Durmadan gelişen, değişen bir dünyada yaşıyoruz. Yeni buluşları, bilgileri izleyebilmek çağımızın insanı olabilmek için daha hızlı okuma yapmak zorundayız. Ve 2000 yıldanberi insanlar gittikçe daha hızlı okumaktadırlar.

Kişiler etkili okuma becerisini kazanmış olsalar bile, bu temel beceri ancak sürekli işletildiği, geliştirildiği zaman, bir başka deyişle, okuma alışkanlığına dönüştüğü zaman bir değer taşır. Bu nedenle, ilkokul yıllarında kazandırılan temel okuma becerisinin sürekli bir alışkanlığa dönüştürülmesi, daha sonrada bu okuma alışkanlığına düşünmeyi, duyarlılığı geliştirici eleştirel bir yöntemin kazandırılması amaçlanmalıdır (Özdemir, 1978). Ancak, ülkemizde yapılan çalışmalar, öğrencilere istenilen düzeyde okuma becerilerinin kazandırılmadığını, okuma hızı ve anlamalarının düşük olduğunu bu becerilerinin, onların ortaokul, lise, üniversite ve yetişkin düzeydeki okuma yüklerine yardımcı olmadığını göstermektedir (Tekin, 1979; Dökmen, 1989; Akçamete, 1990).

* A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi.

** A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi.

Okuma etkinliği gelişebilen ve geliştirilebilen bir etkinliktir. Çocukların okuma-yazmayı öğretim yoluyla öğrenmeleri gibi, okuma-yazma bilen gençler ve yetişkinlerde bu becerilerini yine eğitim yoluyla geliştirebilirler. Belli öğretim programları uygulanarak kişiler anlayarak daha hızlı okuyabilir duruma gelebilirler.

Okuma konusunda yapılan çalışmalar okumanın, görme ve düşünme gibi birbiriyle yakından ilişkili iki mekanizmadan oluştuğunu, bunlardan biri yeterince gelişmediğinde diğersinin etkilendiğini ortaya koymaktadır (Richaudeau ve diğersleri, 1984). Bu nedenle daha çabuk ve daha iyi okuyabilmek için gözlerimizle aklımızı birlikte çalışmaya alıştırmamız gerekmektedir. Anlama hızı da ancak bu tür hızlı okuma becerisinin kazanılmasıyla artmaktadır. Bir başka deyişle, hızlı kavrama en iyi kavrama olarak kabul edilmektedir (Carver, 1985; Le Fevre, 1988).

Bu anlamda okumanın geliştirilmesi kişinin varolan okuma becerilerine ve düzeyine uygun okuma programlarının hazırlanmasını ve uygulanmasını gerektirmektedir. Okuma becerilerini geliştirmeye yönelik bir eğitim programı genellikle üç hedefte yoğunlaşmaktadır. Bu hedefler:

1. Okuyucunun görsel algı kapasitesini arttırmak,
2. Kötü okuma alışkanlıklarını gidermek ve yeni okuma stratejilerinin öğretmek,
3. Okuyucunun sözcük dağarcığını, genel kültür düzeyini ve uyarıcıları organize etme becerisini arttırmaktır.

Bu hedefleri gerçekleştirmek amacıyla düzenlenen hızlı ve etkili okuma kurslarında; görme yelpazesini genişletmek, geri dönmeyi engellemek, kötü alışkanlıkları gidermek, özetleme yapmak, ana fikri bulmak, belirli soruların yanıtını aramak, anlamı önceden kestirmek gibi alıştırmalarla "tam Okuma" becerilerinde gerekli ustalık, esneklik ve hızlık kazandırılmaya çalışılmaktadır (Davey, 1985; Rineheart, 1986; Richaudeau ve diğersleri, 1984). Tam okuma becerilerinde yeterlik kazandıktan sonra daha az sözcük okuyarak, tüm ayrıntılara girmeden yazarın düşünce bütünlüğünü yakalamayı sağlayan "Seçmeli Okuma" teknikleri okuyucuya kazandırılmaktadır. Seçmeli okumada anahtar olarak ele alınan belirli sözcükleri bir metinde araştırma, bir metni önceden gözden geçirme, kaymağını alma, yerini bulma, önceden üzerinde düşünme ve düzenleme teknikleri değişik alıştırmalarla okuyuculara uygulanmaktadır (Richaudeau ve diğersleri, 1984). Bu çalışmaların sonucunda okuyucunun düşüncesi metinde çok hızlı bir şekilde asıl önemli kısmı bulabil-

mekte, metni ayrıntılarına dek incelemeden önce onu bütün içinde tanımayı öğrenmektedir. Böylelikle okumasının değişkenlerine göre okuma türünü seçebilmekte ve çok kısa zamanda bilgi edinebilmektedir.

Hızlı ve etkili okuma kursları pek çok ülkede üniversite öğrencisi gençlere ve yetişkinlere yönelik olmak üzere sürdürülmektedir. (Encyclopedia Britannica, 1962). Türkiye’de de henüz konu yeni olmakla birlikte birçok çalışmalar yapıldığını görmekteyiz. Ancak bu çalışmaların üniversite bünyesinde henüz yaygınlaşamamış olması ve sürdürülen hizmetlerin içeriği konusunda bilgilerin sınırlılığı önemli bir problem olarak görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin okuma becerilerini geliştirmeye yönelik etkili ve hızlı okuma programlarının hazırlanması ve materyallerinin geliştirilmesi bu araştırmanın problemi oluşturmaktadır. Böyle bir çalışma ile, gençlerin okuma becerilerinin geliştirilebileceği, üniversitedeki okuma yüklerine yardımcı olunacağı düşünülmektedir.

AMAÇ

Araştırmanın amacı, etkili ve hızlı okuma programının üniversite öğrencilerinin “tam okuma” ve “seçmeli okuma” becerilerinin gelişimindeki katkısını saptamaktır. Bu amaç doğrultusunda şu denenceler sınıanmıştır:

Etkili ve Hızlı Okuma Uygulamasının Öğrencilerin:

1. Tam okuma hızları üzerinde olumlu etkisi vardır.
2. Tam okuma anlama hızları üzerinde olumlu etkisi vardır.
3. Seçmeli okuma hızları üzerinde olumlu etkisi vardır.
4. Seçmeli okuma anlama hızları üzerinde olumlu etkisi vardır.

YÖNTEM

Bu araştırmanın çalışma evrenini A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Deney ve Kontrol grubu bu öğrencilerden uygulama çalışmalarına katılmaya gönüllü olanlar arasından tesadüf olarak belirlenmiştir.

Kullanılan Ölçme Aracı ve Materyaller

Araştırmada etkili ve hızlı okuma becerilerinin geliştirilmesi amacıyla uygulama sürecinde kullanılmak üzere bir “Etkili ve Hızlı Okuma

Uygulama Programı”, “değerlendirme Formu” ve “Uygulama Materyalleri” hazırlanmıştır.

Program ve materyallerin hazırlanmasında François Richaudeau ve arkadaşlarının yayınlamış olduğu “Methode de Lecture Rapide” (1984) adlı kitaptan yararlanılmıştır.

Belirlenen program kapsamına göre hazırlanan materyaller uzman görüşü aldıktan sonra okunuş kolaylıkları dikkate alınarak yazılmış ve çoğaltılmıştır. Ayrıca bazı materyallerin slayt ve video kayıtları yapılmış, asetat’a çizilmiştir.

Ayrıca, öğrencilerin “tam okuma ve seçmeli okuma” becerilerindeki hızı ve anlama durumlarını görebilmeleri amacı ile bir “Değerlendirme Formu” geliştirilmiştir. Daha sonra hazırlanan bu etkili ve hızlı okuma programı ve materyalleri bir el kitabında toplanmıştır.

Uygulama Süreci

Etkili ve Hızlı Okuma uygulaması haftada iki gün olmak üzere 15 hafta sürdürülmüştür. Öğrencilerin ders programlarının yoğunluğu nedeniyle, haftanın her gününü kapsayacak şekilde daha yoğun bir program düzenlenememiştir. Uygulamanın ilk gününde öğrencilerin “tam okuma” ve “seçmeli okuma” hız ve anlamaları saptanmıştır. Ayrıca programın amacı ve kapsamı konusunda bilgi verilmiştir. Daha sonraki günlerde, önce program çerçevesinde ele alınan teknikler görsel araçlar yardımıyla açıklanmış, örnek alıştırmalar verilmiştir. Her alıştırma sonunda değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca ev ödevleri verilerek pratik yapmaları, pekiştirmeleri sağlanmıştır. Uygulamalarda her tekniğin öğrenilmesinde belirli bir aşamaya gelindikten sonra ancak, diğer bir tekniğin öğrenilmesine geçilmesine özellikle dikkat edilmiştir. Uygulamanın son oturumunda “Tam Okuma” ve “Seçmeli Okuma” son değerlendirmeleri yapılarak sonuçlar öğrencilerle tartışılmıştır.

Verilerin Çözümü

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin “tam okuma” ve “seçmeli okuma” hız ve anlamaları bakımından uygulama öncesi ve sonrasında farklı olup olmadıkları “Mann-Whitney U testi” kullanılarak, deney ve kontrol gruplarının kendi içlerinde tam okuma ve seçmeli okuma hız ve anlamaları bakımından uygulama öncesi ve sonrası fark olup olmadığı “Wilcoxon Çiftler İşaret Sıralaması Testi” kullanılarak araştırılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Deney ve kontrol grubunu oluşturan öğrencilerin değerlendirme formunda belirlenen düzeylerine göre okuma ve anlama hızları düşük bulunmuştur. Öntest değerlendirme sonuçları, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tam okuma ve seçmeli okuma düzeylerinin “orta” ve “ortanın altında” olduğunu göstermektedir (Deney Grubu $x = 9.4$; kontrol grubu $x = 11.1$). Uygulama sonrası son test sonuçlarına göre; deney grubunun okuma düzeyi “oldukça iyi” ve “iyi” durumuna yükselmiş, kontrol grubunun okuma düzeyi “ortanın altında” kalmıştır (Deney grubu $\bar{x} = 15.4$; Kontrol grubu $\bar{x} = 6.3$). Bulgular öğrencilerin tam okuma ve seçmeli okuma tekniklerini kazanamamış olduklarını, okuma hızı ve anlama hızında güçlükleri olduklarını göstermektedir. Deney ve kontrol grubunun okuma düzeylerine ilişkin bu değerlendirmelerden sonra araştırmanın amaçları doğrultusunda şu bulgular elde edilmiştir.

1. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Tam Okuma Hızlarına İlişkin Bulgular ve Yorumu

Çizelge 1’de görüldüğü gibi deney ve kontrol grubu öğrencilerinin öntest ortalamalarının Mann-Whitney U testi yoluyla karşılaştırılması sonucunda aralarında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($U=100$, $p > .05$). Aynı teknik kullanılarak sontest puanlarının karşılaştırılması sonucu deney ve kontrol gruplarının tam okuma hızlarının ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($U=1$, $P < 0.05$). Çizelge 1’de bu değerlendirmeye ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 1. Grupların Tam Okuma Hızlarının Öntest-Sontest Puanlarının Karşılaştırılması

Testler	Gruplar ve Aritmetik Ortalaması		Mann-Whitney U Testi
	Deney ($\bar{X}$)	Kontrol ($\bar{X}$)	
Öntest	63	87	U = 100
Sontest	163	76	U = 1

$P < 0.05$

Deney grubu öğrencilerinin tam okuma hızı ortalamalarının öntest-sontest puanlarına kendi içinde Wilcoxon (Eşleştirilmiş Çiftler İşaret Sıralaması testi kullanılarak bakılmış, anlamlı bir fark bulunmuştur ($T=0$, $P < 0.05$), Kontrol grubu öğrencilerinin öntest-sontest sonuçları arasındaki fark ise anlamlı bulunmamıştır ($T=10$, $P > 0.05$)

Araştırmanın bulguları, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tam okuma hızlarının düşük olduğunu göstermektedir. Öğrenciler arasında kelime okuma, geriye dönme, hızlı okursa anlamayacağını sanma gibi hızlı olumsuz yönde etkileyen alışkanlıkların olduğunun saptanması hızın düşük olmasına yol açmış olabilir. Uygulama sonucunda deney grubunun tam okuma hızlarında anlamlı bir farklılığın görülmesi "etkili ve hızlı okuma kursu" nun hızı arttırmada etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Tam Okuma Anlama Hızlarına İlişkin Bulgular ve Yorumu

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tam okuma anlama düzeylerinin öntest sonuçları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($U=100$, $P>0.05$). Sontest sonuçları ise, deney ve kontrol gruplarının anlama düzeylerinde anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir ($U=6.5$, $P<0.05$). Çizelge 2'de bu değerlendirmeye ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 2. Grupların Tam Okuma Anlama Hızlarının Öntest-Sontest Puanlarının Karşılaştırılması

Testler	Gruplar ve Aritmetik Ortalaması		Mann-Whitney U Testi
	Deney ($\bar{X}$)	Kontrol ($\bar{X}$)	
Öntest	61	58	$U = 100$
Sontest	70	49	$U = 6.5$

$P < 0.05$

Deney grubunun tam okuma anlama hızları ortalamalarının öntest-sontest puanlarına kendi içinde Wilcoxon Eşleştirilmiş Çiftler İşaret Sıralaması testi kullanılarak bakılmış, anlamlı bir fark bulunmuştur ($T=0$, $P < 0.05$). Kontrol grubu öğrencilerinin öntest-sontest sonuçları arasındaki fark ise anlamlı bulunmamıştır ($T=0$, $P > 0.05$).

Hızlı kavrama, en iyi kavrama olarak kabul edilmektedir. Öğrencilerde etkili okumayı etkileyen olumsuz alışkanlıkların saptanmış olması, bu alışkanlıkların hız da olduğu gibi anlamayı da güçleştirdiği düşünülebilir. Ancak uygulama sonucunda anlamada anlamlı bir farklılığın görülmesi uygulamanın etkililiğini gösterebilir.

Öteyandan, deney grubunun anlama hızı puanlarında anlamlı bir artışın, kontrol grubunda düşüşün görülmesi öğrencilere etkili ve hızlı okuma stratejileri öğretilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Seçmeli Okuma Hızlarına İlişkin Bulgular ve Yorumu

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin seçmeli okuma hızı öntest puanları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($U=54, P > 0.05$). Sontest puanlarının karşılaştırılması sonucunda deney ve kontrol grupları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($U=1, P < 0.05$). Bu değerlendirmeye ilişkin bulgular Çizelge 3’de görülmektedir.

Çizelge 3. Grupların Seçmeli Okuma Hızlarının Öntest-Sontest Puanlarının Karşılaştırılması

Testler	Gruplar ve Aritmetik Ortalaması		Mann-Whitney U Testi
	Deney ($\bar{X}$)	Kontrol ($\bar{X}$)	
Öntest	116.3	100.9	$U = 54$
Sontest	180.9	105.1	$U = 0$

$P < 0.05$

Deney grubu öğrencilerinin seçmeli okuma hızı ortalamalarının kendi içlerinde öntest-sontest karşılaştırılması anlamlı bir farklılık olduğunu ($T=3, P < 0.05$), kontrol grubunda ise bu farklılığın oluşmadığını göstermektedir ($T=9, P > 0.05$).

Araştırmanın bulguları, deney grubunda seçmeli okuma tekniklerinin uygulama sonrasında anlamlı bir farklılığa yol açtığını göstermektedir. Kontrol grubunda da anlamlı olmamakla birlikte bir artış gözlenmiştir. Öntest-sontest öncesi gruplara seçmeli okumayı nasıl yapacaklarına ilişkin bir yönergenin verilmiş olmasının onları güdülediği bu durumun kontrol grubunda da bir artışa yol açmış olabileceği söylenebilir.

Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Seçmeli Okuma Anlama Hızları

Deney ve Kontrol grubu öğrencilerinin öntest ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($U=68, P > 0.05$). Sontest puanlarının karşılaştırılması sonucu da aradaki farklılığın anlamlı olmadığını göstermektedir ($U=17, P > 0.05$). Çizelge 4’de seçmeli okuma anlama hızına ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 4. Grupların Seçmeli Okuma Anlama Hızı Öntest-Sontest Puanlarının Karşılaştırılması

Testler	Gruplar ve Aritmetik Ortalaması		Mann-Whitney U Testi
	Deney ($\bar{X}$)	Kontrol ($\bar{X}$)	
Öntest	49	57	$U = 68$
Sontest	66	39	$U = 17$

$P > 0.05$

Deney grubu öğrencilerinin seçmeli okuma anlama hızı ortalamalarının öntest-sontest puanlarına kendi içinde Wilcoxon Eşleştirilmiş Çiftler İşaret Sıralaması Testi kullanılarak bakılmış anlamlı bir fark bulunmuştur ($T=0$, $P < 0.05$). Kontrol grubu öğrencilerinin öntest-sontest puanları kendi içlerinde karşılaştırıldığında ise anlamlı bir fark bulunamamıştır ($T=10$, $P > 0.05$).

Araştırmanın bulguları, uygulama sürecinin deney grubundaki öğrencilerin seçmeli okuma anlama hızlarında anlamlı bir farklılık oluştuğunu göstermektedir. Ancak anlama puanlarının deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılığa yol açmamış olması araştırmanın ilginç bir bulgusu olarak kabul edilmiştir. Bu durum, uygulama sürecinin süre olarak seçmeli okuma becerilerini kazandırmada yeterli olmamasından, tam okuma becerilerinin yeterince pekişmemiş olmasından kaynaklanabilir.

SONUÇ

Araştırmanın bulguları, “Etkili ve Hızlı Okuma Uygulama Programı”nın öğrencilerin tam okuma ve seçmeli okuma becerilerinin gelişiminde olumlu katkıları olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda programın başarısının, uygun eğitim ortamı, araç ve gereçler sağlandığında, öğrenciden kaynaklanan bazı sınırlılıklar giderildiğinde daha da artacağı sonucuna varılmıştır.

ÖNERİLER

Araştırmanın bulguları doğrultusunda şu öneriler getirilebilir:

1. Araştırmanın bulgularına göre üniversite öğrencileri okuma becerilerinin geliştirilmelerine gereksinim duymaktadırlar. Bu nedenle “Etkili ve Hızlı Okuma Kursları” üniversite bünyesinde yaygınlaştırılarak öğrencilerin iyi birer okuyucu haline gelmeleri sağlanabilir.

2. Öğrencilerin okuma becerilerinin geliştirilmesi konusunda üniversite öncesinde orta dereceli öğrencileri kapsayan özel programlar hazırlanabilir, Böylelikle üniversite yıllarında öğrenciler daha etkili bir öğrenme sürecine girebilirler.

3. Ortadereceli okulların türkçe öğretmenlerinin etkili okuma strateji ve teknikleri konulu bir hizmetiçi eğitim sürecinden geçirilmeleri sağlanabilir.

4. Araştırma kapsamında hazırlanan “Etkili ve Hızlı Okuma El Kitabı” farklı öğrenci gruplarında denenerak geliştirilebilir.

5 . Öğrencilerin sahip oldukları okuma problemleri ve yanlış okuma alışkanlıklarını belirlemek amacıyla "Çek Listeleri" hazırlanabilir. Öğrencilerin güçlükleri belirlendikten sonra sistematik bir eğitimle bu hatalar giderilebilir.

Kaynakça

- Akçamete, G. (1980). "Üniversite öğrencilerinin okumalarının değerlendirilmesi". *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. Cilt: 22, Sayı: 2, A.Ü. Basımevi, Ankara.
- Carver, P. Ronald (1985). How good are some of the worlds "best readers? *Reading Research Quarterly*. XX/4.
- Davey, B. (1985). Factors affecting the difficulty of reading comprehension items for successful and Unsuccessful Readers". *Journal Of Experimental Education*, 52, 199-206.
- Dökmen, Üstün. (1989). "Okuma becerisi, ilgisi ve alışkanlığı üzerine psiko-sosyal bir araştırma". *Yayınlanmamış Araştırma*. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Encyclopedia Britannica, (1962). *Reading*. Vol. 19.
- Le Fevre, J.A. (1988). "Reading skill as a source of individual differences In the processing of instructional texts". *Journal of Educational Psychology*. Vol. 8 m 3. 312-214.
- Richaudeau, F.M. ve F. Gauguelin. (1984). *Methodc de Lecture Rapide Richaudeau*. RETZ-C.E. P.L., Paris.
- Rinehard, D.S., S.A. Stahl ve G. Erickson, (1986). "Some effects of summarization training on Reading and Studing". *Reading Research Quarterly*, XXI/4.
- Tekin, H. (1979). "Okullarımızdaki türkçe öğretiminin etkililiği". *Yayınlanmamış Doçentlik Tezi*. Hacettepe Üniversitesi Ankara.